

**ევროატლანტიკური სკეპტიციზმი ქართულ
საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ სივრცეში**

**EURO-ATLANTIC SKEPTICISM IN GEORGIAN
CIVIL AND POLITICAL SPACE**

**ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКИЙ СКЕПТИЦИЗМ В ГРУЗИНСКОМ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОМ СПЕКТРЕ**

British Embassy
Kyiv

2015

პუბლიკაცია მოამზადეს კავკასიური სახლის მკვლევრებმა
Публикация подготовлена исследователями Кавказского Дома
The publication was made by the researchers of Caucasian House

მხატვარი **გია ლაფაური**
Художник **Гиа Лафაური**
Painter **Gia Laphauri**

ISBN 978-9941-400-88-9

სარჩევი

შესავალი.....	5
ევროატლანტიკური ინტეგრაციისადმი სკეპტიკურად განწყობილი ჯგუფების იდეური ბაზისის აღწერა	6
საგარეო პოლიტიკის კეთება საქართველოში და გადაწყვეტილების მიღების პროცესი	7
ევროატლანტიკური კურსის სკეპტიციზმის მიზეზები და ალტერნატიული ხედვები	8
დასკვნა	10

ნაშრომი შეიქმნა პროექტის „უკრაინა – კრიზისიდან გამოსავლის ძიებაში დიალოგის გზით“ ფარგლებში, უკრაინაში დიდი ბრიტანეთის საელჩოს „კონფლიქტების ფონდის“ ფინანსური მხარდაჭერით. პუბლიკაციის შინაარსი არ გამოხატავს დიდი ბრიტანეთის მთავრობის აზრს. პუბლიკაციის შინაარსი გამოხატავს ავტორთა პირად მოსაზრებას.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის დღიდან მოყოლებული ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური კურსი განისაზღვრა, როგორც პროდასავლურ ინტეგრაციაზე ორიენტირებული პოლიტიკა, რომლის მიზანიც იყო საქართველოს დასავლურ ინსტიტუტებში „ნატოსა“ და „ევროკავშირში“ ინტეგრაცია. აღნიშნული საგარეო პოლიტიკური მიმართულება განსაკუთრებით გაძლიერდა ბოლო ათწლეულის განმავლობაში. 2014 წლის 27 ივნისს, ხელი მოეწერა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებას, რაც როგორც პოლიტიკურ, ისე სამოქალაქო დონეზე შეფასდა, როგორც კიდევ ერთი წინ გადადგმული ნაბიჯი საქართველოს ევროინტეგრაციის გზაზე. თუმცა, ამასთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ იმავე ქართულ საზოგადოებაში არსებობენ ადამიანთა ჯგუფები, პოლიტიკური პარტიები თუ არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც სკეპტიკურად უყურებენ საქართველოს ევრო-ატლანტიკურ ინტეგრაციას. აღნიშნული სკეპტიციზმის მიზეზები მრავალგვარია, რაც შესაბამის დაკვირვებასა და ანალიზს მოითხოვს.

კვლევის მიზანს წარმოადგენს დღეს არსებულ საქართველოს საგარეო პოლიტიკური მიმართულებისადმი სკეპტიკურად ან/და კრიტიკულად განწყობილი პოლიტიკური პარტიების, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა თუ საზოგადოებრივი ჯგუფების შესწავლა და გაანალიზება.

კვლევა არის თვისებრივი ხასიათის, რომლის ფარგლებშიც ჩატარდა სიღრმისეული ინტერვიუები მედიის, პოლიტიკური პარტიების, სამოქალაქო საზოგადოების და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან. სულ ჩატარდა ოცამდე სიღრმისეული ინტერვიუ. ამასთან, შესწავლილ იქნა ის წყაროები, რომლებიც ღია და ხელმისაწვდომია ნებისმიერი მსურველისთვის (ვებგვერდები, სოციალური ქსელები, მედიაში ორგანიზაციების საქმიანობის გაშუქება და სხვ.)

ანგარიში დაყოფილია სამ ძირითად ნაწილად. პირველი ნაწილი ეხება საზოგადოებრივი ჯგუფების, პოლიტიკური პარტიებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების იდეური ბაზის აღწერას; მეორე ნაწილი ფოკუსირდება საგარეო პოლიტიკის წარმოებაში აღნიშნული ჯგუფების მონაწილეობასა და დამოკიდებულებაზე, ხოლო მესამე ნაწილში წარმოდგენილია კვლევის სამიზნე აქტორების სკეპტიკური ან/და კრიტიკული დამოკიდებულებისა და ალტერნატიული ხედვების ანალიზი.

ეკონომიკური ინტეგრაციისადმი სკეპტიკურად განწყობილი ჯგუფების იდეური ბაზისის აღწერა

კვლევის ფარგლებში გამოკითხული ჯგუფები კონკრეტულ პრობლემებსა თუ საკითხებს მეტ-ნაკლებად განსხვავებულად უდგებოდნენ და მათზე საკუთარი ხედვები გააჩნდათ, თუმცა მათი იდეური საფუძვლებიდან გამომდინარე გამოიკვეთა მახასიათებლები, რომელიც მეტწილად საერთო იყო აღნიშნული რესპოდენტებისთვის.

კითხვაზე, თუ რა არის თქვენი პარტიის ძირითადი მიზანი და სტრატეგია, პოლიტიკურ პარტიათა წარმომადგენლების უმრავლესობა ხაზს უსვამდა ხელისუფლებაში მოსვლას ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის მიზნით

„ჩვენი მიზანი არის ხელისუფლებაში მოვიდეთ იმისთვის, რათა გადავდგათ ნაბიჯები და შევქმნათ საფუძვლები ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენისთვის, ქვეყნის გამთლიანებისთვის, ქვეყნის დემოკრატიზაციისთვის“... – აცხადებს ერთ-ერთი რესპოდენტი.

აღსანიშნავია ის, რომ რესპოდენტთა უმრავლესობა ამ საკითხს რუსეთთან ურთიერთობების ჭრილში განიხილავს, რაზეც შემდგომში დანვრილებით გვექნება საუბარი. მიუხედავად საგარეო პოლიტიკის მნიშვნელობისა, პარტიათა დიდი ნაწილისთვის პრიორიტეტი მაინც შიდა პოლიტიკა რჩება, თუმცა იყვნენ ისეთებიც, რომლებიც შიდა პრობლემების გადაჭრის გზად სწორედ საგარეო ურთიერთობების „დალაგებას“ მიიჩნევენ.

რაც შეეხება კვლევაში გამოკითხულ არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და საზოგადოებრივ გაერთიანებებს, მათი უმრავლესობის საქმიანობის ძირითადი სფეროა საგარეო პოლიტიკური კურსის კვლევა, რეგიონალურ დონეზე ურთიერთობებისა და თანამშრომლობის ხელშეწყობა, რიგ შემთხვევაში რესპოდენტთა მიერ რუსეთთან ურთიერთობების გაღრმავება და დაახლოება პირდაპირ მიზნად სახელდებოდა:

[ჩვენი] ძირითადი საქმიანობა არის ხელი შევუწყობთ არასამთავრობო ორგანიზაციების ურთიერთობას სხვადასხვა სფეროებში. ეს არის ძალიან დიდი სპექტრი, მოიცავს განათლებას, კულტურას, სპორტს. სულ ახლახან, სულ რაღაც ორი თვეა შეიქმნა რუსული ჯგუფი, ანუ რუსულის სწავლების ჯგუფები... მართლა ძალიან დიდი ინტერესი გამოხატეს ახალგაზრდებმა, რომ ჩაებან ამ პროცესში და ისწავლონ რუსული ენა“ – აცხადებს ერთ-ერთი ორგანიზაციის წარმომადგენელი.

ორგანიზაციების მიერ დასახელებულ მიზნებში ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის თემატიკა პარტიების მსგავსად დომინირებდა.

აქტივობების მხრივ, განსხვავებულია პარტიებისა და ორგანიზაციების მიერ არჩეული სტრატეგიები, თუმცა მსგავსებათა პოვნა აქაც შესაძლებელია. რესპოდენტთა უმრავლესობა ქართულ პოლიტიკურ სივრცეში არასტაბილური პოზიციებით ხასიათდება, რომლის მიზეზადაც ისინი ცალსახად ასახელებდნენ ფინანსური რესურსების უკმარისობას და აქედან გამომდინარე სასურველი აქტივობების შეზღუდულობას.

აღსანიშნავია ის, რომ საკვლევი ორგანიზაციების რეალური მატერიალური მდგომარეობის შეფასება რთულ ამოცანას წარმოადგენდა. ღია წყაროებში არ არის ინფორმაცია დონორებისა და პარტნიორების შესახებ. მხოლოდ ცალკეულ შემთხვევებში დასახელდნენ რუსული დონორები, ისიც იმ ორგანიზაციების მიერ, რომელთაც რუსეთთან ურთიერთობების გაღრმავების გამოკვეთილი მიმართულება აქვთ. ამასთან, ერთ-ერთი რესპოდენტის აზრით რუსეთიდან დაფინანსების თვალსაზრისით მდგომარეობა მაინც საკვალალოა:

„რუსეთის მხრიდან მსგავსი ორგანიზაციები არ ფინანსდება და ეს არის აბსოლუტური ტყუილი, რომ რუსეთი ფინანსებს და სერიოზულ ფინანსებს იძლევა. არის იშვიათ საგანმანათლებლო პროექტებზე დაფინანსება, მაგალითად... ენის შესწავლა, მაგრამ ეს არის წელიწადში ათი-თხუთმეტი ათასი დოლარი გრანტი 100 ბავშვზე, ეს არის ძალიან შეზღუდული რაოდენობა“ – აღნიშნავს რესპოდენტი.

პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლები საკუთარ აქტივიზმად მოიაზრებდნენ მათ მიერ გამართულ მანიფესტაციებს, შეკრებებსა თუ ბრიფინგებს, როცა საზოგადოებრივი ჯგუფები და არასამთავრობო ორგანიზაციები უმეტესად სამოქალაქო საზოგადოებრივი საქმიანობის აღწერით შემოიფარგლებოდნენ, როგორც კვლევითი, საგანმანათლებლო, კულტურული თუ სპორტული პროექტების განხორციელება და მათი როლი საგარეო ურთიერთობების, რიგ შემთხვევაში, რუსეთთან ურთიერთობების ფორმირებაში.

საგარეო პოლიტიკის კითხვა საქართველოში და გადაწყვეტილების მიღების პროცესი

რესპოდენტების აბსოლუტური უმრავლესობა თანხმდება, რომ საქართველოში საგარეო პოლიტიკის ფორმირების პროცესი დახურულია და ძირითადი მიმართულებების განსაზღვრა ხდება დაინტერესებულ მხარეებთან ყოველგვარი კონსულტაციების გარეშე. შესაბამისად, რესპოდენტების განცხადებით, არც ერთ გამოკვლეულ ორგანიზაციას, მათ შორის პოლიტიკურ პარტიებსაც, არ აქვს რეალური შესაძლებლობა, გავლენა მოახდინოს საგარეო პოლიტიკაში გადანიშნულების მიღების პროცესზე. ეს რეალობა რესპოდენტების მიერ ერთმნიშვნელოვნადაა შეფასებული პრობლემად. ამ შეზღუდული შესაძლებლობის მიზეზებად, ძირითადად, რამდენიმე გარემოება სახელდება, რომლებიც შეგვიძლია პირობითად დავაჯგუფოთ სუბიექტურ და ობიექტურ გარემოებებად. სუბიექტურ გარემოებაში იგულისხმება: მატერიალური რესურსების უქონლობა, რაც სათანადო რეპრეზენტატულობას ხელს უშლის და მედია სივრცის მიერ აღნიშნული ჯგუფების მარგინალიზება, რიგ შემთხვევაში დაბლოკვა.

ობიექტურ მიზეზებს რესპოდენტთა აზრით უფრო ფუნდამენტური და კომპლექსური ხასიათი აქვს. პირობითად აქ ერთიანდება ორი ძირითადი მოსაზრება:

1. საქართველოს არ გააჩნია საგარეო პოლიტიკური კურსი.
2. საქართველო არ არის სუვერენული ქვეყანა.

კითხვაზე თუ ვინ აყალიბებს საქართველოში საგარეო პოლიტიკურ კურსს, როგორც ოფიციალურ ჭრილში, ისე საზოგადოებრივი დისკურსის დონეზე, რესპოდენტთა პასუხებს ხშირ შემთხვევაში ერთი საერთო კონტექსტი გამოარჩევდა. უმრავლესობა ხაზს უსვამდა დღეს არსებული ხელისუფლების სისუსტეს საგარეო პოლიტიკის წარმოებაში. ერთ-ერთი რესპოდენტის აზრით:

„დღეს საქართველოს საერთოდ არ აქვს საგარეო პოლიტიკა... ვინაიდან როცა გეუბნებიან, რომ ნატოში არ გიღებენ და შენ მაინც იმას იძახი, რომ მე ისე უნდა მოვიქცე, როგორც ნატოს წევრი ქვეყანა, ეს ნიშნავს იმას, რომ შენ რეალურად არანაირი მიმართულება არ გაქვს და მიდიხარ ერთპოლუსიანი სამყაროსკენ, რაც დამლუპველია ჩვენნაირი ქვეყნისთვის“.

იმავე რესპოდენტის აზრით საგარეო პოლიტიკურ დისკურსს კვლავ ნაციონალური მოძრაობა ქმნის, რომელმაც წლების განმავლობაში შეძლო ჩამოეყალიბებინა ერთგვარი პროდასავლურობის „ტრენდი“, რომელიც მეინსტრიმულია, სხვა დანარჩენი კი მარგინალიზებული.

„შეიძლება ვინმე კიდევ თავს იმართლებდეს, როდესაც ლაპარაკობს რუსეთთან ურთიერთობებზე, ანუ ხდება იმის მტკიცება, რომ ჩვენ არავითარ შემთხვევაში რუსეთს არ დაველაპარაკებთ, მანამ სანამ იქიდან არ შეიცვლება პოზიციები ოკუპაციასთან დაკავშირებით. ჩათვალეთ რომ არასოდეს არ შეიცვლება, სანამ ესეთი განწყობები იქნება“ – აღნიშნავს რესპოდენტი.

გამოკითხულთა უმრავლესობა საგარეო პოლიტიკის განსაზღვრისას ხაზს უსვამდა მოსაზრებას, რომ თანამედროვე პერიოდში საქართველო არ წარმოადგენს სუვერენულ ქვეყანას, რომელიც დამოუკიდებლად ახდენს, როგორც შიდაპოლიტიკური პროცესების, ისე საგარეო პოლიტიკური კურსის განსაზღვრას:

„დღეს ჩვენ არა ვართ დამოუკიდებელი და სუვერენული ქვეყანა როცა ვლაპარაკობ რეალურ დამოუკიდებლობაზე და სუვერენიტეტზე... ქვეყანა არ უნდა იმართებოდეს გარედან, არც ამერიკიდან, არც რუსეთიდან, არც თურქეთიდან და არც ევროპიდან.“ – აღნიშნავს რესპოდენტი.

სხვა რესპოდენტი უფრო მკვეთრად უსვამს ხაზს საქართველოს სუვერენულობის შელახვას და აღნიშნავს, რომ საქართველოს არა მხოლოდ სუვერენულობა აქვს დაკარგული, არამედ ნეოკოლონიალური სახელმწიფოა, რომელსაც არ გააჩნია საკუთარი საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკის განხორციელების დამოუკიდებელი პრეროგატივა:

„ჩვენი ქვეყნის საგარეო და საშინაო პოლიტიკის წარმოება ხშირად განისაზღვრება იმით, თუ რა დასკვნას მოგვცემს რომელიმე საერთაშორისო ორგანიზაცია ან უცხო ქვეყნის ელჩი“ – ამბობს რესპოდენტი.

ამასთან აღსანიშნავია, რომ გამოკითხულ რესპოდენტთა უმრავლესობა, რამოდენიმე გამონაკლისის გარდა, საკუთარ საუბარში არ აფიქსირებდა მკვეთრად პრორუსულ ან პროდასავლურ ორიენტაციას. კითხვებზე, რომლებიც უშუალოდ ეხებოდა საქართველოს დასავლურ კურსს – მის წარმატებულობა/წარუმატებლობას პასუხი უმრავლეს შემთხვევაში იწყებოდა ხსენებით, რომ ესა თუ ის ორგა-

ნიზაცია მიესალმება საქართველოს დასავლურ სწრაფვას, ამასთან მათ საუბარში ჭარბობდა სწორედ ის ტერმინები და აღმნიშვნელები, რომლებიც საქართველოს პოლიტიკურ ელიტებში, მედია სივრცე-სა თუ სამოქალაქო საზოგადოებაში დამკვიდრებულ საგარეო პოლიტიკურ დისკურსში ჭარბობს – „ჩვენთვის პრიორიტეტულია დასავლური ურთიერთობები“, „ასოციაციის ხელშეკრულება კიდევ ერთი წინ გადადგმული ნაბიჯია“, „დასავლეთისკენ სწრაფვა მისაღებია“ და ა.შ. თუმცა ამავდროულად ხაზს უსვამდნენ რთულ გეოპოლიტიკურ ვითარებას, საქართველოს ტერიტორიულ პრობლე-მებს, რომელთა მოგვარებაც მოითხოვს საგარეო პოლიტიკური ვექტორის დივერსიფიცირებას.

ევროატლანტიკური კურსის სკეპტიციზმის მიზეზები და ალტერნატიული ხედვები

კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ სამიზნე ჯგუფები დასავლურ ინტეგრაციაში გარკვეულ ზღვარს ავლებენ, ერთი მხრივ ევროკავშირში, ხოლო, მეორე მხრივ, ნატო-ში განევრიანებას შო-რის. ევროკავშირი მეტ-ნაკლებად პოზიტიურად აღიქმება გამოკითხულთა შორის, მაშინ როცა ნა-ტოს მიმართ უმრავლესობა კრიტიკულ დამოკიდებულებას ავლენდა. გამოიკვეთა სამი უმთავრესი მიზეზი, თუ რატომ არიან საკვლევი ჯგუფები ატლანტიკური კურსისადმი, რიგ შემთხვევებში კი ევ-როპული ინტეგრაციისადმი სკეპტიკურად განწყობილნი. ეს მიზეზებია:

1. უსაფრთხოება – ნატოში ინტეგრაციაზე საუბრისას პირველს, რასაც რესპოდენტები ხაზს უს-ვამდნენ იყო ის, რომ საქართველოსთვის ალიანსში განევრიანების პერსპექტივა ძალიან ბუნდოვანი, რიგ შემთხვევაში კი საერთოდ არარეალურია. ამის მიზეზად სახელდებოდა, როგორც რეგიონში არ-სებული გეოპოლიტიკური ვითარება, რასაც რესპოდენტთა აზრით, თავად ნატო ითვალისწინებს და არ დგამს ქმედით ნაბიჯებს საქართველოს მიმართულებით, ისე უსაფრთხოებისა და ტერიტორიული პრობლემები. საგულისხმოა, რომ ეს უკანასკნელი მთლიანად განიხილებოდა საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების ჭრილში:

„პრაქტიკულად ჩვენ ჩვენზე ვინვეთ დარტყმებს, მაშინ როცა შეგვიძლია ეს არ გამოვიწვ-იოთ. ჩვენ არავინ არ გვიღებს ნატო-ში, ამის მიუხედავად ვიძახით რომ მივდივართ ნატო-ში. არ დაუშვებს რუსული ხელისუფლება საქართველოს ტერიტორიაზე ნატო-ს მოახლოებას. ძალიან ძვირად დაგვიჯდება ეს. რა მოუვიდა უკრაინას, როცა ამის იგნორირება გააკეთა ვხედავთ. ხელი არ აუკანკალდება არავის უარესი გააკეთოს“ – ამბობს ერთ-ერთი რესპოდენტი.

იყვნენ რესპოდენტები, რომლებიც კონკრეტულად აფიქსირებდნენ სკეპტიკურ დამოკიდებულე-ბას ნატოს პოტენციალის მიმართ, კონფლიქტების მოგვარების თვალსაზრისით:

„იმაზე საუბარი რომ ჩვენ შევალთ ნატოში და ამის შემდეგ ჩვენ დავიბრუნებთ აფხაზეთსა და სამაჩაბლოს ეს არის აბსოლუტური სიცრუე“ – აღნიშნავს რესპოდენტი.

ამასთან, იგივე რესპოდენტი დასძენს, რომ ალიანსში განევრიანებაზე ოფიციალურად უარის თქმა ავტომატურად არ ნიშნავს ნატოსთან ყოველგვარი თანამშრომლობის გაუქმებას, არამედ ის პროგრამები, რომლებიც საქართველო-ნატოს თანამშრომლობის ფარგლებში ფუნქციონირებს უნდა გაგრძელდეს სამომავლოდაც.

2. ეკონომიკური მომგებიანობა – სკეპტიციზმის მეორე მიზეზი ეკონომიკური ასპექტი იყო, სა-დაც არჩევანი კვლავ რუსულ და ევროპულ ბაზრებს შორის კეთდებოდა. გამოკითხულთა უმრავლე-სობა აქაც რუსეთთან ეკონომიკური კავშირების მნიშვნელობაზე აპელირებდა, რასაც ძირითადად ქართული პროდუქციის გასაღების ბაზრის არარსებობით ასაბუთებენ. ამ შემთხვევაში შემდეგი ორი ძირითადი არგუმენტი იკვეთება, პირველი ის, რომ რუსეთში ქართული პროდუქცია უკვე ცნობადია და დამატებითი რეკლამირება არ არის აუცილებელი, და მეორე ის, რომ ქართული პროდუქცია არ არის იმდენად ხარისხიანი, რომ ევროპულ საქონელს გაუწიოს კონკურენცია:

„ეკონომიკური თვალსაზრისით რუსეთი არის უნიკალური ბაზარი ჩვენთვის... მე გაგახსენ-ებთ, 85% ჩაის ჩვენ გაგვქონდა რუსეთის ბაზარზე...მით უფრო რუსეთი არის პოსტსაბჭოური ქვეყანა, კონტაქტები მაინც არსებობს, იციან ჩვენი საქონლის ფასი... ევროპაში გასატანი ჩვენ ძალიან ცოტა გვექნება“ – აღნიშნავს რესპოდენტი.

ასევე გამოკითხვისას ყურადღება მიექცა ტურიზმის განვითარებას, რა დროსაც რუსეთიდან ტურისტების შემოდინების პოტენციალს ესმებოდა ხაზი. მეორე მხრივ, რესპოდენტები უარყოფითად

არიან განწყობილნი ევროკავშირთან სავაჭრო ურთიერთობების დამყარებით და იმ რეგულაციებით, რასაც DCFTA ითვალისწინებს. ერთ-ერთი პარტიის წარმომადგენელმა ინტერვიუს დროს ამ რეგულაციებს „დამამცირებელიც“ კი უწოდა, ხოლო სხვა რესპოდენტმა მოიყვანა ბულგარეთის მაგალითი, რომლის მიხედვითაც ბულგარეთი ევროკავშირში განწევრიანების შემდგომ იძულებული გახდა უარი ეთქვა საკუთარ აგრარულ პოლიტიკაზე, ევროკავშირში სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ქარბნარმოების აცილების მიზნით.

3. კულტურული საფრთხე – დასავლური კურსის კრიტიკის გამომწვევი მესამე მიზეზს წარმოადგენდა რესპოდენტების მიერ აღქმული საფრთხე ეროვნული კულტურისა და ტრადიციების დაკარგვის კუთხით ინტერვიუში ევროკავშირზე და ევროპულ სივრცეზე საუბრისას, რესპოდენტები ხშირად ხაზს უსვამდნენ საკუთარ სურვილს, იცხოვრონ ევროპული ტიპის სახელმწიფოში, სადაც „ქვეყნის მონყობის დემოკრატიული ფორმა და თავისუფალი არჩევნებია, კანონის უზენაესობა და სოციალური პასუხისმგებლობაა,“ თუმცა ამ განცხადებების პარალელურად, რიგი შემთხვევებისას ევროკავშირის წევრობის ქვეშ ავტომატურად მოიაზრებოდა ეროვნული თვითმყოფადობის საფრთხის ქვეშ დაყენება. საბოლოოდ, კულტურის, ფასეულობებისა და თვითმყოფადობის საკითხები, უფრო კონკრეტულად კი სექსუალური უმცირესობების პრობლემატიკა, იყო ის თემა, რომელმაც თითქმის ყველა ინტერვიუს დროს იჩინა თავი. სექსუალური უმცირესობების უფლებების საკითხი წარმოჩენილი იყო როგორც დასავლეთიდან მომდინარე საფრთხე საქართველოში ერთსქესიანთა ქორწინების დასაკანონებლად. ამ თემის ირგვლივ ერთ-ერთი რესპოდენტი აცხადებს:

„დასავლეთი ყოველთვის სთავაზობდა მთელს მსოფლიოს კულტურასა და ტრადიციებს. ამ მხრივ ბევრი რამ შეიცვალა ბოლო წლების განმავლობაში. ისეთი ფაქტების მომხსნე გავხდით, რომელიც მიუღებელია ჩვენი ტრადიციებისთვის და ჩვენი მომავლისთვის. არატრადიციული ორიენტაციის ხალხისთვის რაღაც პრივილეგიების მინიჭების და რაღაც გაუკუღმართებული ცხოვრებისთვის, რაც მიუღებელია ქართველი ხალხისთვის. ბევრი პრობლემა გაჩნდა ამ კუთხით.“

განხილული საფრთხეების გათვალისწინებით, რესპოდენტები საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ალტერნატივად სამ ძირითად ვერსიას განიხილავენ. ესენია: **ნეიტრალიტეტი, კომპრომისული სტატუსი და რუსეთთან ან/და ევრაზიულ კავშირში ინტეგრაცია.**

ნეიტრალიტეტის იდეა გააჟღერა გამოკითხულთა უმრავლესობამ, თუმცა აღნიშნავდნენ, რომ განხორციელების კუთხით სერიოზული გამოწვევებია, ვინაიდან ნეიტრალიტეტს საფრთხეს უქმნის ის რთული გეოპოლიტიკური მდებარეობა, რაც საქართველოს დღეს გააჩნია. იყვნენ ცალკეული ჯგუფებიც, რომლებიც საქართველოს ერთადერთ გამოსავალს ნეიტრალიტეტში ხედავდნენ. ამასთან, როგორც ჩანს, ნეიტრალიტეტში არ გულისხმობდნენ კლასიკური გაგებით ნეიტრალიტეტს – მიუმხრობლობის პოლიტიკას. ამ ნაბიჯს ისევ რუსეთის ფაქტორით ხსნიდნენ, რადგან სტრატეგიული პარტნიორობა დასავლეთთან უპირისპირდება რუსეთის ინტერესებს და საქართველოს რუსეთის მტერ სახელმწიფოდ აქცევს, ხოლო ნეიტრალიტეტის გამოცხადება თავიდან აგვაცილებს რუსეთიდან მომავალ საფრთხეებს.

რაც შეეხება კომპრომისულ სტატუსს აქ ერთ-ერთი რესპოდენტი აღნიშნავს:

„ჩვენ უნდა ვიყოთ არა ნეიტრალური ქვეყანა, არამედ კომპრომისული შეთანხმების ქვეყანა. ანუ რაღაცა მოდელზე რაზეც მოხდება შეთანხმება ვაშინგტონსა და მოსკოვს შორის, რომელზეც ორივესთან მივალწევთ შეთანხმებას, აი, ის უნდა ავირჩიოთ.“

მსგავსი კომპრომისული სტატუსის მაგალითად სახელდებოდა ფინეთი. კომპრომისული პოლიტიკის მომხრედ შესაძლოა აღვიქვათ რესპოდენტი, რომელიც ახსენებს ტერმინს „მაქოსებრი დიპლომატია“, რაც გულისხმობს პარალელურ მოლაპარაკებებს ყველა დაინტერესებულ მხარესთან, რაც შესაძლებელს გახდის ე.წ. უმცირესის საერთო ჯერადის გამოძებნას და თითოეული მხარის ინტერესის მინიმალური დაკმაყოფილებას, რაც იქნება კომპრომისული გამოსავალი შექმნილი მდგომარეობიდან.

ინტერვიუების მიხედვით, მესამე ალტერნატივად გამოიკვეთა რუსეთთან ან/და ევრაზიულ კავშირში ინტეგრაცია. აღსანიშნავია, რომ ამ ალტერნატივის მომხრეთა რიცხვი არცთუ ისე მაღალი იყო. რაც შეეხება არგუმენტებს ამ იდეის გარშემო, უმთავრესი მაინც აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის საკითხის მოგვარება და ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა იყო. იყვნენ ისეთი რესპოდენტებიც, რომლებიც აშკარად პრორუსულ ორიენტაციას არ ავლენდნენ, თუმცა საქართველოს უსაფრთხოების და ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის მიზნით, ერთ-ერთი რესპოდენტის თქმით:

„საქართველო პლუს რუსეთი, უდრის საქართველო პლუს ოსეთი, ანუ მარტო ამ რეინტეგრაციული პროცესის ფარგლებში მე ვხედავ საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის შანსს. ანუ თუ ხარ ერთ სივრცეში, შიგნით დარეგულირება ყოველთვის შეიძლება.“

გულისხმობს თუ არა აღნიშნული რესპოდენტი საქართველოს რუსეთის შემადგენლობაში შესვლას, ბუნდოვანია, საუბარში იგი პარალელურ რეჟიმში ახსენებს, ერთი მხრივ, სუვერენიტეტის აღდგენას, ხოლო, მეორე მხრივ, რუსეთთან ერთიანი სივრცის შექმნას, რაც ინტეგრაციების ფართო შესაძლებლობას იძლევა.

დასკვნა

კვლევის ფარგლებში გამოკითხულთა უმრავლესობის აზრით, საქართველოს უმთავრეს პრობლემა არის საქართველოს დღევანდელი საგარეო პოლიტიკური კურსი, დაძაბული ურთიერთობები რუსეთთან, ქვეყნის სუვერენულობის ხარისხი და კონფლიქტები აფხაზეთსა და ოსეთში. ამასთანავე, ინტერვიუს დროს რესპოდენტები განსაკუთრებული ემოციურობით საუბრობდნენ ისეთ საკითხებზე, რომლებიც კულტურას, თვითმყოფადობას და ტრადიციული ფასეულობების გაქრობის საფრთხეს ეხებოდა.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ სამიზნე ჯგუფები, რომლებიც კვლევის ფარგლებში გამოიკითხა, არ წარმოადგენენ ერთგვაროვან ერთობლიობას. დასავლური და ევროატლანტიკური ინტეგრაციისადმი სკეპტიციზმი არის ის საერთო მახასიათებელი, რომელიც ამ ჯგუფებს ზოგადად აერთიანებს, თუმცა პრეფერენციები, რომლითაც ისინი ახდენენ საკუთარი სკეპტიციზმის, კრიტიციზმის თუ ნეგატიური დამოკიდებულების განსაზღვრას სხვადასხვაგვარია. ზემოთ მოცემული მსჯელობის საფუძველზე, შეჯამების სახით, გამოკითხული რესპოდენტები შესაძლოა დაჯგუფდნენ შემდეგნაირად:

- 1. პროდასავლური ორიენტაციის მომხრეები, თუმცა გარკვეული დათქმებით.**
- 2. რესპოდენტები, რომლებიც ვერ ხედავენ პროდასავლური ორიენტაციის სარგებლიანობას.**
- 3. რესპოდენტები, რომლებიც საფრთხეებს ხედავენ პროდასავლურ ინტეგრაციაში.**
- 4. რესპოდენტები, რომლებიც ანტიდასავლურად არიან განწყობილნი.**

ამ შემთხვევაში დიქოტომია – ანტიდასავლურობა/პრორუსულობა კლასიკური სახით მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევაში ვლინდება, განსაკუთრებით არასამთავრობო ორგანიზაციების შემთხვევაში, პოლიტიკურ პარტიების მაგალითზე ამგვარი განზოგადება რთულია. ამასთან, გამოკითხული ჯგუფების მოსაზრებით, მათი საჯარო სივრცეში რეპრეზენტატულობის ხარისხი, საკმაოდ დაბალია, ისეთი მიზეზების გამო, როგორებიცაა: შეზღუდული მატერიალური რესურსები, მათთვის შეზღუდული მედია სივრცე და დომინანტური პროდასავლური დისკურსი, რომელიც მარგინალიზებას უწევს სხვა განსხვავებულ შეხედულებებს.

რაც შეეხება ალტერნატიული ხედვების არსებობას, პირველი და მეორე ჯგუფის რესპოდენტები საქართველოს საგარეო პოლიტიკას მეტწილად განიხილავენ საერთო დასავლური კურსის ფარგლებში, თუმცა ამასთან, მეორე ჯგუფისთვის მნიშვნელოვანია არა იმდენად ინტეგრაცია, რამდენადაც საქართველოში ევროპული ტიპის ინსტიტუტების არსებობა. მესამე და მეოთხე ჯგუფის რესპოდენტები უფრო მეტად აქცენტს აკეთებდნენ საგარეო პოლიტიკური კურსის გადააზრებაზე, სადაც პრიორიტეტს ანიჭებდნენ რუსეთთან ურთიერთობების გაღრმავებას რეგიონალური უსაფრთხოების, სავაჭრო-ეკონომიკური სარგებლიანობისა და ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის მიზნით. ამ უკანასკნელის წინაპირობად კი საქართველოს მიერ ევროატლანტიკურ, უფრო მკვეთრად კი ატლანტიკურ კურსზე უარის თქმაში ხედავენ.

CONTENTS

INTRODUCTION.....	13
DESCRIPTION OF IDEOLOGICAL BASES OF THE GROUPS	
SKEPTICAL TOWARDS EURO-ATLANTIC INTEGRATION.....	14
FOREIGN POLICY FORMATION IN GEORGIA AND DECISION-MAKING PROCESS.....	14
REASONS FOR EURO-ATLANTIC SKEPTICISM AND ALTERNATIVE VISIONS.....	15
CONCLUSION	16

This publication was funded by the FCO/DFID/MOD Conflict Pool through the British Embassy in Ukraine as part of the project Ukraine – out of the Crisis through Dialogue. The views expressed in this publication are those of the authors and may not coincide with the official position of the UK Government.

INTRODUCTION

Since the day of the restoration of Georgia's independence, the country's foreign policy was defined as western oriented which aimed at the integration of Georgia in western institutions – NATO and European Union. This direction within the country's foreign policy has been particularly strengthened during the last decade. On June 27th, 2014, Association Agreement was signed with the EU, which both political and civil actors assessed as another step forward towards Georgia's European integration. However, it must be noted, that there are groups of individuals, political parties or NGO's in Georgia, that are skeptical towards country's Euro-Atlantic integration. The causes of indicated skepticism are quite broad and require proper observation and analysis.

The aim of the research is to examine and analyze political parties, NGO's or civil groups, that are skeptical or/and feel critical towards Georgia's present foreign policy orientation.

The research is of a qualitative nature, in framework of which in-depth interviews were conducted with the representatives of political parties, media, civil society and non-governmental organizations. Up to twenty interviews have been carried out in total. In addition, open sources, widely available to stakeholders have also been explored (e.g. websites, social network pages, media, etc.).

The report is divided into three major parts. The first part describes the ideological bases of researched political parties, civil society groups and NGO's; second part focuses on the participation of selected actors in foreign policy making, while in the third part, analysis of alternative visions and skeptical or/and critical attitudes held by the target groups will be presented.

DESCRIPTION OF IDEOLOGICAL BASES OF THE GROUPS SKEPTICAL TOWARDS EURO-ATLANTIC INTEGRATION

Groups surveyed in the framework of the research were approaching concrete problems more or less individually and had their own visions. However, it was revealed that the selected respondents shared some sets of characteristics based of their ideological foundations.

To the question “What is your party’s main goal and strategy?” most part of the political parties’ representatives emphasized the idea of coming to power in order to restore Georgia’s territorial integrity:

“Our goal is to ascend to power in order to make some progress and create ground for restoring country’s territorial integrity, unification and democratization” – noted one of the respondents.

It is noteworthy, that most of the respondents view this issue within the frames of Georgian-Russian relations. This trend will be further discussed below. Despite the importance of foreign policy, domestic politics were still a priority for large portion of the political parties, though there also were those, who considered the solution of domestic issues through the settlement of foreign relations.

As for the NGO’s and civil groups studied in the research, their major spheres of occupation are the analysis of a foreign policy vector, promotion of cooperation on regional level and in some cases deepening relations with Russia and, getting closer to the latter were cited as their direct goals –

“[Our] main task is to promote the relations of NGO’s in different spheres. This is a large spectrum, which includes education, culture and sport. Most recently, two month ago, Russian group was formed, I mean the groups for learning Russian language... Truly, there was a huge interest from young people to engage in this process and learn Russian language” – says one of the organizations’ representative.

In the goals set by non-state organizations, restoration of territorial integrity was as dominant as in the case of political parties.

With respect to activities, strategies chosen by parties and organizations differ; however, some similarities can still be found. Majority of respondents have unstable positions in the Georgian political space, which they explain by not having sufficient funds and therefore thus their desirable activities are limited.

It has to be emphasized that the evaluation of the actual material resources of the subjects of the study is a hard task. Open sources do not provide much information about donors and partners. Only in several cases were Russian donors mentioned and by those organizations that explicitly support deepening relations with Russia. Nevertheless, one of the participants thinks that the situation in terms of available financial support from Russia is still “deplorable:”

“Russia is not supporting such organizations and this is an absolute lie that Russia finances and allocates money. There is rare support for educational projects. For example ... teaching Russian but this is only 10-15,000 dollars a year for a hundred students – this is a very limited amount [of money].”

Representatives of political parties defined manifestations, meetings or briefings as their forms of activism, while the civil groups and NGO’s mostly talked about their public and community activities, such as researches, educational, cultural or sport projects and their role in forming foreign, or in some instances, Georgian-Russian relations.

FOREIGN POLICY FORMATION IN GEORGIA AND DECISION-MAKING PROCESS

A Majority of respondents agree that foreign policy formation is a closed process in Georgia and identification of main directions takes place without any consultation with stakeholders. Hence, according to the participants, none of the studied organizations or political parties has real leverage over decision making process in foreign policy domain. This reality is unequivocally deemed as a problem by the respondents. There are several reasons for these limited opportunities that we can group in subjective and objective circumstances. Subjective circumstances mean: absence of material resources that hinder proper representation and, marginalization and sometimes even blocking of selected groups by the media.

According to the respondents, objective circumstances have more fundamental and complex nature. Conditionally two main ideas can be grouped in here:

- 1. Georgia does not have foreign policy orientation;**
- 2. Georgia is not a sovereign country.**

To the question “Who formulates foreign policy orientation in Georgia in an official, as well as in social discourse?” answers of the participants often shared same context and the majority underlined the weakness of the incumbent government in foreign policy making. In one of the participant’s opinion:

“Today, Georgia does not have foreign policy... because when you are told, that you are not welcome in NATO and you are still talking that you have to act like a NATO country, this means that in reality you do not have any direction and you are going towards unipolar world, which is fatal for a country like ours.”

The same respondent believes, that the foreign policy discourse is still shaped by the United National Movement, which throughout the years managed to create a pro-western trend, that is mainstream and the rest marginalized.

“Possibly some people are still making excuses when they talk about relations with Russia. Assertions are made, that we will not talk to Russia in any way unless the positions on occupation change from their side. Trust me, nothing will change until such attitudes exist” – notes one of the participants.

While determining foreign policy, the biggest share of the participants, emphasized the idea, that modern Georgia is not a sovereign state and free in domestic, as well as in foreign policy conduct.

“Today we are not independent and sovereign country when I talk about real independence and sovereignty... State should not be ruled from outside, not from America, nor Russia, nor Turkey and nor Europe.” – says one of the respondents.

Another participant underlines the encroachment of Georgia’s sovereignty and notes, that Georgia has not only lost sovereignty, but also turned into a neocolonial state without not have a prerogative to freely implement domestic or foreign policy.

“Foreign and domestic policy formulation in our country is determined by conclusions and reports produced by a particular international organization or a foreign embassy.” – Notes the participant.

It is noteworthy, that majority of respondents, with few exceptions, was not showing a strong support to pro-Russian or pro-western orientation. To the questions focusing on Georgia’s western course and its success/failure, answers started mostly with the mentioning of their organization’s support toward Georgia’s western aspirations. Also in their interviews they tend to use the kind of terminology and determinants, that are well-established in the foreign policy discourse among Georgian political elites, media or civil society – “Relations with the west is our priority”, “Association agreement is another step forward”, “Western aspiration is acceptable” and etc. However, at the same time, they emphasize alarming geopolitical situation, Georgia’s territorial problems, solving of which requires diversification of foreign policy vector.

REASONS FOR EURO-ATLANTIC SKEPTICISM AND ALTERNATIVE VISIONS

The survey revealed that target groups draw a line in Western integration between EU on one hand and NATO on the other. EU is perceived more or less positively among participants, while attitude towards NATO are mostly critical. There were three main reasons why the target groups show skepticism about Atlantic, and in some cases, about European integration. These reasons are:

1. Security problems – While speaking of NATO, first thing emphasized by the respondents was Georgia’s vague and even unrealistic perspective for alliance membership. Reasons for it were security and territorial problems, also the geopolitical situation in the region, which as the respondents believe, is already foreseen by NATO and that is the reason why the Alliance has so far refrained from making a progress in this direction. Interestingly, this problem is solely discussed from the angle of Georgian-Russian relations:

“Basically, we are inflicting attacks on us, when we are able not to do so. No one welcomes us in NATO, and despite that we are still talking about going towards it. Russian government will not let NATO coming near to the Georgian territory. It will cost us a lot. When Ukraine ignored this fact, we all saw what happened to them. Nobody will even tremble at doing worse” – says the respondent.

There were also respondents who directly questioned the NATO’s potential in conflict resolution:

“Talking about entering NATO and after that regaining Abkhazia and South Ossetia is an absolute lie” – notes participant.

Nonetheless, the same participant states, that turning down an idea to integrate in NATO does not automatically mean cutting all ties with it and that the programs carried out in the framework of Georgia – NATO relations should be prolonged in the future as well.

2. Economic benefits – Second reason for criticism is an economic aspect, where the choices were still to be made between Russian and European markets. Here too, majority of surveyed claimed the importance of economic ties with Russia, which they asserted by the lack of markets for Georgian products. In this case two major arguments were presented. First, the fact that Georgian products are already quite well-known in Russia and it does not need further advertisement and, secondly, the quality of Georgian products is not high enough to compete with European goods:

“With respect to economics Russia is a unique market for us... I will remind you that 85% of our tea had been exported to Russia. Moreover, Russia is a post-Soviet country and contacts still exist, they know the value of our products... We have too few things to export in Europe” – says the respondent.

During the interviews focus was also on the tourism development, where the potential of Russian tourists inflow was underlined. On the other hand, respondents feel negative about trade with EU and regulations included in DCFTA. During the interview one of the parties’ representatives even called those regulations “humiliating” whereas other participant gave an example of Bulgaria, which after the membership of EU was forced to turn down its own agricultural policy, in order to avoid overproduction within the EU.

3. Cultural Threats – Third main reason for the criticism about western orientation was the perceived threat of losing national culture and traditions. During the discussions about EU and European space, the respondents often

expressed their desire to live in the European country, “where there would be democracy, free elections, the rule of law and social responsibilities,” but, parallel to those statements, in some cases, EU membership automatically meant putting the national identity under the threat. In the end, culture, values, identity and more specifically problem of sexual minorities were the topics that appeared during almost all interviews. Sexual minority rights were seen as a danger coming from the West for legalization of same-sex marriage. One of the respondent notes:

“The West has always been offering its culture and tradition to the whole world. A lot has changed in the past years. We have witnessed facts that are unacceptable for our tradition and future. Giving privileges to the people with non-traditional sexual orientation and pervert lifestyle are not tolerable for Georgians. Many problems have occurred in this sphere.”

Considering the threats discussed above, the respondents identified three main alternatives in Georgian foreign policy: **neutrality, compromised status, and integration with Russia and/or the Eurasian Union.**

Idea of neutrality was expressed by the larger part of participants, but they also noted, that there are serious challenges in its implementation, since hard geopolitical situation, that Georgia faces right now, undermines the neutrality. There was few groups, who believed that neutrality is the only solution for Georgia. At the same time, they did not mean neutrality by its classical definition, that is a nonalignment policy. This step was again explained by the Russian factor: as strategic partnership with the West goes against Russia’s interests and turns Georgia into her enemy, neutrality would help us to avoid threats coming from Russia.

As for the arranged status, here one of the respondent notes the following:

„We should not be a neutral country, but one with compromised status. Thus, we have to choose from the models that will be agreed between both - Washington and Moscow.”

Finland was cited as an example of such arranged. We can consider respondent as a supporter of an arranged status, who mentions the term “shuttle diplomacy.” It implies parallel negotiations with every stakeholder, which will make it possible to draw the so called lowest common denominator and meet everybody’s minimal interests. This will be an arranged outcome from the current situation.

Based on the interviews, third alternative was the integration with Russia and/or Eurasian Union. The number of respondents, supporting this alternative was not high. Regarding the arguments about this idea, main ones still were the solution of Abkhazian and South Ossetia question and restoration of territorial integrity. Also, there were respondents, who did not show the direct pro-Russian orientation, but were ready to consider it in case of Georgia’s security and territorial unity were to be guaranteed. One of the respondents says:

“Georgia plus Russia equals Georgia plus Abkhazia plus South Ossetia. I can see the chance of restoring Georgia’s sovereignty and territorial integrity only in this reintegration process. If you are in one space, you can always regulate everything from within.”

It is unclear whether the respondent implies Georgia’s becoming a part of the Russian Federation. In this quote he mentions restoration of sovereignty on the one hand and creation of common space with Russia on the other, which allows a wide range of interpretations.

CONCLUSION

According to the interviews, a majority of respondents believe that present foreign policy orientation, strained relations with Russia, degree of country’s sovereignty and conflicts in Abkhazia and South Ossetia are the major challenges Georgia have been facing. In addition, participants felt slightly anxious when they talked about the issues threatening culture, identity and traditional values.

Our research revealed that researched target groups are not homogenous. Skepticism about western and Euro-Atlantic integration is a common feature shared across the groups but the preferences they use for expressing their criticism, skepticism or negative attitudes are different. As a conclusion, on the basis of the given discussion respondents can be grouped as follows:

- 1. Supporters of pro-western orientation but with some conditions;**
- 2. Those who do not see any profit from Georgia’s pro-western orientation;**
- 3. Those who perceive pro-western orientation as a threat for Georgia;**
- 4. Those who are anti-western.**

Classical Anti-West/Pro-Russia dichotomy is seen only in couple of cases, especially in the interviews with NGO’s, while same cannot be said about political parties. Additionally, according to the participants, degree of their representation in public sphere is very low which is caused by: limited material resources, restricted access to media space for them and the dominant pro-western discourse, which marginalizes different opinions.

As for the alternative visions, respondents from the first and the second groups discuss Georgia’s foreign policy within the western orientation, but at the same time, for the second group integration is not as important as the presence of European institutions in Georgia. Representatives of the third and fourth groups focus on the rethinking of existing foreign policy orientation and prioritize deepening relations with Russia in order to strengthen regional security and economic ties and restore territorial integrity. Precondition for the latter is seen in the rejection of Georgia’s Euro-Atlantic and more specifically Atlantic orientation.

СОДЕРЖАНИЕ

ВСТУПЛЕНИЕ.....	19
ИЗЛОЖЕНИЕ ИДЕЙНОЙ БАЗЫ СКЕПТИЧЕСКИ НАСТРОЕННЫХ ГРУПП К ПРОЦЕССУ ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ.....	20
ПРОВЕДЕНИЕ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ В ГРУЗИИ И ПРОЦЕСС ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ	21
ПРИЧИНЫ СКЕПТИЦИЗМА ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКОГО КУРСА И АЛЬТЕРНАТИВНОЕ ВИДЕНИЕ	22
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	24

Эта публикация была финансирована Фондом по Предотвращению Конфликтов Правительства Великобритании посредством Британского Посольства в Украине, в рамках проекта «Украина – выход из кризиса путём диалога». Мнения выраженные здесь, а также использованная терминология принадлежат авторам и не отражают мнения Правительства Великобритании.

ВСТУПЛЕНИЕ

Со дня восстановления независимости Грузии внешнеполитический курс страны был обозначен в виде политики, ориентированной на прозападную интеграцию, основной целью которой была интеграция Грузии в западные институты, такие как «НАТО» и «Евросоюз». Данное направление внешней политики значительно усилилось за последнее десятилетие. 27 июня 2014 года Грузия подписала Договор об ассоциировании, который, как на политическом, так и на общественном уровне получил довольно высокую оценку и был принят за еще один шаг на пути евро-интеграции Грузии. Однако, наряду с этим, нельзя не отметить, что в том же самом грузинском обществе существуют группы людей, политические партии или неправительственные организации, которые скептически взирают на евроатлантическую интеграцию Грузии. Причины такого скептицизма многообразны, и безусловно, требуют пристального изучения и анализа.

Целью исследования является изучение и анализ групп людей, политических партий или/и неправительственных организаций скептически и/или критически предрасположенных к ныне существующему внешнеполитическому направлению Грузии.

Исследование носит свойственный характер, в рамках которого, были проведены исчерпывающие интервью с представителями медиа, политических партий, гражданского общества и неправительственных организаций. В целом было получено до двадцати всесторонних интервью. Вместе с тем, были изучены те источники, которые открыты и доступны любому желающему (среди них веб-страницы, социальные сети, освещение деятельности организаций в медиа средствах и др.).

Отчет разделен на три основные части. Первая часть уделена описанию идейной основы, базы общественных групп, политических партий и неправительственных организаций; вторая часть сфокусирована на участии и отношении указанных групп в процессе проведения внешней политики, и уже в третьей части представлена мишень нашего исследования – анализ скептической и/или критической предрасположенности и альтернативных взглядов.

ИЗЛОЖЕНИЕ ИДЕЙНОЙ БАЗЫ СКЕПТИЧЕСКИ НАСТРОЕННЫХ ГРУПП К ПРОЦЕССУ ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Опрошенные в рамках исследования группы подходили к конкретным проблемам или вопросам более или менее различно, представляя при этом свое собственное виденье по каждому из них. Однако, исходя из идейных оснований опрашиваемых, были выделены такие характеристики, которые оказались для указанных респондентов общими.

На вопрос, что является основной целью и стратегией вашей партии, большинство представителей политических партий указывало на приход к власти с целью восстановления территориальной целостности страны:

«Нашей целью является приход к власти для принятия шагов и создания оснований в деле восстановления территориальной целостности страны, для ее объединения и демократизации» – заявляет один из респондентов.

Следует отметить, что большинство респондентов рассматривает данный вопрос в разрезе взаимоотношений с Россией, на чем мы позднее остановимся подробнее. Несмотря на важность внешней политики, для большинства партий приоритетом все равно остается внутренняя политика, однако были среди опрошенных и такие, которые видели пути разрешения внутренних проблем именно в налаживании внешних отношений.

Что касается опрошенных во время исследования, неправительственных организаций и общественных объединений, то основной сферой деятельности большинства из них является исследование внешнеполитического курса, содействие взаимоотношениям и сотрудничеству на региональном уровне, в ряде случаев основной целью своей деятельности респонденты открыто называли углубление и сближение взаимоотношений с Россией:

«Основой [нашей] деятельности является содействие неправительственным организациям в различных сферах. Это очень большой спектр, охватывающий образование, культуру, спорт. Совсем недавно, буквально два месяца назад была создана русская группа, то есть группы изучения русского языка... Действительно очень большой интерес выразили молодые для вовлечения в данный процесс и изучение русского языка», – заявил представитель одной из организаций.

Подобно опрошенным партиям, среди целей, называемых организациями, доминировала тематика восстановления территориальной целостности страны.

С точки зрения активности, разительно отличаются стратегии, выбранные партиями и организациями, однако найти сходство и в этом несложно. Большинство респондентов характеризуется в грузинском политическом пространстве достаточно нестабильными позициями, причиной чему сами респонденты однозначно называли недостаточность финансовых ресурсов и, как следствие, ограниченность желаемой активности.

Следует отметить, что оценка реального материального состояния исследуемых организаций представляла собой довольно сложную задачу. В открытых источниках отсутствует информация о донорах и партнерах. Лишь в отдельных случаях были названы русские доноры, и то такими организациями, которые углубление взаимоотношений с Россией определяют основным, ярко выраженным направлением своей деятельности. Вместе с тем, по мнению одного из респондентов положение с финансированием достаточно плачевное:

«Подобные организации не финансируются Россией и это абсолютная ложь, что Россия их финансирует и предоставляет им серьезные ресурсы. Существует финансирование редких образовательных проектов, например таких как ... изучение языка, однако этот грант составляет десять – пятнадцать тысяч долларов в год на 100 учащихся детей, что, безусловно, является очень ограниченным ресурсом», – отмечает респондент.

Представители политических партий, в качестве собственной активности, называли проведенные ими манифестации, собрания или брифинги, в то время когда общественные группы и неправительственные организации ограничивались описанием, в большей степени, гражданско-общественной деятельности, такими как осуществление исследовательских, образовательных, культурных и спортивных проектов, а также акцентировали внимание на собственной роли в налаживании внешних связей, и в ряде случаев, в формировании взаимоотношений с Россией.

ПРОВЕДЕНИЕ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ В ГРУЗИИ И ПРОЦЕСС ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ

Абсолютное большинство респондентов соглашается с тем, что процесс формирования внешней политики в Грузии достаточно закрытый и определение основных направлений происходит без каких-либо консультаций с заинтересованными сторонами. Соответственно, по заявлению респондентов, ни одна исследуемая организация, в том числе и политическая партия не располагает реальной возможностью оказывать влияние на процесс принятия решения в вопросах внешней политики. Данная реальность респондентами однозначно именовалась проблемой. К причинам такой ограниченной возможности, в основном причислялось несколько обстоятельств, которые можно условно сгруппировать на субъективные и объективные обстоятельства. Под субъективными обстоятельствами подразумеваются: отсутствие материальных ресурсов, препятствующих соответствующей ре-презентабельности и маргинализация, а в ряде случаев даже блокирование указанных групп средствами медиа сферы.

По мнению респондентов, объективные причины носят более фундаментальный и комплексный характер. Условно здесь объединяются два основных мнения:

1. **Грузия не имеет внешнего политического курса.**
2. **Грузия не является суверенной страной.**

На вопрос, кто формирует в Грузии внешнеполитический курс, как в официальном плане, так и на уровне общественного дискурса, чаще всего ответы респондентов выделялись одним общим контекстом. Большинство из них подчеркивало слабость ныне существующей власти в проведении внешней политики. По мнению одного из респондентов:

«В настоящее время Грузия вообще не имеет внешней политики...так, если тебе повторяют, что тебя не принимают в НАТО, а ты продолжаешь настаивать, что нужно вести себя так, как ведет себя государство – член НАТО, то это означает лишь то, что реально ты не имеешь никакого направления и продолжаешь двигаться в направлении однополюсного мира, что крайне губительно для подобных нам стран».

По мнению того же респондента, внешнеполитический дискурс продолжает создаваться национальным движением, которому на протяжении лет удалось сформировать своего рода прозападный «тренд», который являются преобладающим, а все остальные маргинализированны:

«Возможно, кто-то еще пытается оправдаться, когда разговор касается взаимоотношений с Россией, то есть происходит утверждение того, что мы ни в коем случае не будем разговаривать с Россией до тех пор, пока в самой России не изменятся позиции, связанные с оккупацией. Считайте, что это никогда не изменится, пока будут существовать такие настроения» – отмечает респондент.

При определении внешней политики большинство опрошенных акцентирует внимание на точке зрения, что на современном этапе Грузия не является суверенным государством, которая независимо определяет как внутренние политические, так и внешнеполитические процессы:

«Сегодня мы не являемся независимым и суверенным государством, когда мы говорим о реальной независимости и суверенитете... Страна не должна управляться извне, ни из Америки, ни из России, ни из Турции и ни с Европы» – отмечает респондент.

Другой респондент более четко выражает свое мнение по теме нарушения суверенности Грузии и отмечает, что Грузия не только потеряла свой суверенитет, а более того стала Нео-колониальным государством, у которого напрочь отсутствует собственная независимая прерогатива осуществления внешней или внутренней политики:

«Проведение внешней или внутренней политики нашей страны чаще всего определяется тем, какую оценку и заключение дадут нам та или иная международная организация или посол какого-либо иностранного государства» – говорит респондент.

Вместе с тем, следует отметить, что большинство опрошенных респондентов, за исключением нескольких, в собственной беседе не акцентировались на четко выраженной прорусской или прозападной ориентации. На вопросы, касающиеся непосредственно западного курса Грузии – его достижений или поражений, ответ в большинстве случаев начинался с упоминания того, что та или иная организация приветствует ориентир, взятый Грузией на запад. Вместе с тем, в их разговорах преобладали именно те термины и определения, которые преобладают в обосновавшемся внешнеполитическом дискурсе политической элиты Грузии, медиа пространстве или гражданском обществе – «Для нас приоритетом являются западные отношения», «Договор об ассоциировании еще один шаг вперед», «Стремление к Западу приемлемо» и т.д.. Но, вместе с тем, подчеркивали сложное геополитическое положение, проблемы территориальной целостности Грузии, разрешение которых требует диверсификации внешнего политического вектора.

ПРИЧИНЫ СКЕПТИЦИЗМА ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКОГО КУРСА И АЛЬТЕРНАТИВНОЕ ВИДЕНИЕ

В результате исследований выявилось, что целевые группы при западной интеграции прокладывают определенную грань между, с одной стороны членством Евросоюза и, с другой стороны членством НАТО. Евросоюз воспринимается среди опрошенных более или менее позитивно, тогда, как в отношении НАТО, большинство проявляло критическое отношение. Определелись три главнейшие причины, почему исследуемые группы скептически настроены по отношению к Атлантическому курсу, а в ряде случаев и к Евро интеграции. К этим причинам относятся:

1. Безопасность – во время разговоров об интеграции в НАТО, первое, на чем заостряли свое внимание респонденты, было то, что перспектива членства Грузии в альянс НАТО достаточно туманная, а в ряде случаев даже нереальная. Основной причиной называлась как существующая в регионе геополитическая ситуация, что по мнению респондентов учитывают и в самом НАТО и отказывается от решительных шагов в отношении с Грузией, так и безопасность, и территориальные проблемы. Следует отметить, что последнее полностью рассматривалось в плане российско-грузинских отношений:

«Практически мы вызываем удар на себя, в то время, когда мы можем избежать этого. Нас никто не принимает в НАТО, но несмотря на это мы продолжаем говорить, что движемся в НАТО. Российская власть не допустит приближения НАТО к территории Грузии. Это нам очень дорого обойдется. Что произошло с Украиной, когда она попыталась игнорировать это, мы видим. Ни у кого рука не дрогнет сделать еще хуже» – говорит один из респондентов.

Были респонденты, которые конкретно скептически высказывались по отношению потенциала НАТО, с точки зрения урегулирования конфликтов:

«Разговоры о том, что мы войдем в НАТО и после этого вернем Абхазию и Самачабло являются абсолютным обманом» – отмечает респондент.

Вместе с тем, тот же респондент замечает, что официальный отказ от членства альянса отнюдь не означает автоматический отказ от любого рода сотрудничества с НАТО, более того, программы, которые осуществляются в рамках сотрудничества Грузии и НАТО, должны быть продолжены и в будущем.

2. Экономическая выгода – вторая причина скептицизма была заключена в экономическом аспекте, где выбор снова делался между европейским и русскими рынками. Большинство опрошенных и здесь апеллировали на важности экономических связей с Россией, в основном, обосновывая это отсутствием рынка сбыта грузинской продукции. В этом случае вырисовываются два основных аргумента, первый это тот, что в России грузинская продукция узнаваема и дополнительная реклама не обязательна, и второй тот, что грузинская продукция не столь качественна, чтобы конкурировать с европейской продукцией:

«С экономической точки зрения Россия является для нас уникальным рынком сбыта... Я напомним, 85% чая мы вывозили на российский рынок... тем более, что Россия постсоветская страна, все еще существуют контакты, в России хорошо знают цену нашей продукции... Мы мало что можем предложить для вывоза в Европу» – отмечает респондент.

При опросе большое внимание было уделено развитию туризма, в процессе чего особо была подчеркнута значимость потенциала потока туристов из России. С другой стороны, респонденты отрицательно настроены заключением торговых отношений с Евросоюзом и теми регуляциями, которые предусматриваются DCFTA. Представитель одной из партий во время интервью даже назвал эти регуляции «унизительными», а другой респондент привел пример Болгарии, в соответствии с которым Болгария после вступления в Евросоюз была вынуждена отказаться от собственной аграрной политики, во избежание излишнего производства сельскохозяйственной продукции в Евросоюзе

3. Культурная угроза – третьей причиной, вызывающей критику западного курса представляет собой воспринимаемая респондентов угроза, направленная на утерю национальной культуры и традиций. В интервью по вопросам, касающимся Евросоюза и европейского пространства, респонденты часто подчеркивали свое желание жить в государстве европейского типа, где «существуют демократическая форма устройства государства и свободные выборы, верховенство закона и социальная ответственность», однако параллельно с такими заявлениями, в ряде случаев под членством Евросоюза респондентами автоматически подразумевалась угроза национальной самобытности. В конечном итоге, вопросы культуры, ценностей и самобытности, а если более конкретно, то проблематика сексуальных меньшинств, являлась темой, которая поднималась почти при каждом интервью. Вопрос прав сексуальных меньшинств представлялся в виде идущей в Грузию угрозы с запада для узаконивания однополых браков. Беседуя вокруг этой темы, один из респондентов отметил:

«Запад всегда предлагал остальному миру культуру и традиции. С этой точки зрения, за последние десятилетия многое изменилось. Мы стали свидетелями таких фактов и явлений, которые были неприемлемыми для наших традиций и нашего будущего. Присвоение привилегий людям с нетрадиционной ориентацией и извращенному/искаженному образу жизни неприемлемо для грузинского народа. Очень много проблем возникло с учетом рассмотренных угроз».

Альтернативой внешней политики Грузии, респонденты называли три основные версии, среди которых: **нейтралитет, компромиссный статус и интеграция с Россией и/или Евразийским союзом.**

Идея нейтралитета была озвучена среди большинства опрошенных, однако многие из них признавали, что с точки зрения осуществления данной идеи существуют довольно серьезные вызовы, так как угрозой нейтралитету создает та сложная геополитическая ситуация, в которой Грузия находится сегодня. Были и отдельные группы, которым нейтралитет казался единственным выходом для Грузии. Вместе с тем, под определением нейтралитета, как следует совершенно не подразумевали нейтралитет в классическом понимании – политику беспристрастия. Причем, объясняли этот шаг все тем же российским фактором, так как стратегическое партнерство с западом противоречит интересам России, превращая Грузию для России во вражеское государство, именно объявление нейтралитета поможет избежать нам будущих угроз из России.

Что касается компромиссного статуса, то один из респондентов отмечает следующее:

«Мы должны стать не нейтральной страной, а страной компромиссного соглашения, иначе говоря страной определенной модели, по которой договорятся Вашингтон и Москва. Вот это должен быть наш выбор».

Примером такой компромиссной страны называлась Финляндия. К сторонникам компромиссной страны можно отнести респондентов, которые упоминают термин «челночной дипломатий», подразумевающий параллельные переговоры со всеми заинтересованными сторонами, делающий возможным использование наименьшего общего кратного и минимального удовлетворения каждой из сторон, что станет компромиссным выходом из создавшегося положения.

Согласно проведенным интервью, третьей альтернативой была выделена интеграция с Россией и/или Евразийским союзом. Примечательно, что число сторонников данной альтернативы было не столь высоко. Что касается аргументов вокруг этой идеи, то главным здесь оставались урегулирование абхазского и осетинского вопросов и восстановление территориальной целостности. Были и такие респонденты, которые явно не проявляли прорусскую ориентацию, однако с целью безопасности Грузии и восстановления территориальной целостности страны, по словам одного из респондентов:

«Грузия плюс Россия, равняется Грузия плюс Осетия, то есть лишь в рамках данного ре-интеграционного процесса я вижу шанс восстановления суверенитета Грузии и территориальной целостности. Иными словами, если ты находишься в одном пространстве, то всегда можно урегулировать ситуацию изнутри».

Подразумевает ли данный респондент вхождение Грузии в состав России, совершенно непонятно. В беседе данный респондент, в параллельном режиме упоминает, с одной стороны, восстановление суверенитета, а с другой стороны, создание единого пространства с Россией, что безусловно дает широкие возможности для интерпретации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По мнению большинства респондентов, опрошенных в рамках исследования, главной проблемой Грузии является нынешний внешнеполитический курс Грузии, напряженные отношения с Россией, качество суверенности страны и конфликты в Абхазии и Осетии. Вместе с тем, респонденты во время интервью, особой эмоциональностью выделялись во время обсуждения вопросов, касающихся угроз исчезновения культурной самобытности и традиционных ценностей.

В результате исследования выявилось, что опрошенные, в рамках исследования целевые группы, не представляют собой однородное объединение. Скептицизм по отношению к западной и евроатлантической интеграции представляет собой ту общую характеристику, которая в частности объединяет все эти группы, хотя предпочтения, которыми они определяют собственный скептицизм, критицизм и негативное отношение достаточно разнятся. Подводя итоги на основании вышеприведенных рассуждений, опрошенные группы можно квалифицировать следующим образом:

- 1. Странники прозападной ориентации, пусть и с определенными отступлениями.**
- 2. Респонденты, которые не видят пользы в прозападной ориентации.**
- 3. Респонденты, которые видят угрозы в прозападной интеграции.**
- 4. Респонденты, настроенные в антизападном ключе.**

В данном случае дихотомия – антизападное/пророссийское направление проявляется в классическом понимании в нескольких случаях, особенно в случаях с неправительственными организациями, на примере политических партий такого рода обобщение представляется достаточно сложным. Вместе с тем, по мнению опрошенных групп, качество ре-презентабельности в окружающем их публичном пространстве, достаточно низкое по следующим причинам: ограниченные материальные ресурсы, суженное для них медиа-пространство и доминантный прозападный дискурс, который маргинализирует все остальные несхожие взгляды.

Что касается существования альтернативных взглядов, респонденты первой и второй группы, в большей степени рассматривают внешнюю политику Грузии, в рамках общего западного курса, хотя для второй группы большее значение имеет не столь интеграция, сколь существование в Грузии институтов европейского типа. Респонденты третьей и четвертой группы акцентировали свое внимание на переосмыслении внешнеполитического курса, в котором присваивали приоритет углублению взаимоотношений с Россией в целях региональной безопасности, торгово-экономической пользы/выгоды и восстановления территориальной целостности. Предусловием же последнего они считают отказ Грузии в большей степени от атлантического курса, чем от евроатлантического курса.